Prof. dr. sc. Salmedin Mesihović

Prapovijesni crteži na stijeni

(Potpisi, Mijanovići, Trnovo/Federacija BiH, Bosna i Hercegovina)

Stručna ekipa Odsjeka za historiju u sastavu : 1. prof. dr. sc. Enver Imamović, 2. prof. dr. sc. Salmedin Mesihović 3. Nijaz Fazlić (tada je bio student), i vodić Mehmedagić Suljo 16. V. 2007. god. boravila je na širem prostoru sela Mijanovići. Na osnovi ranije dobivenih informacija, ekipa je izvršila istraživanje lokaliteta kod mještana poznatog pod nazivom *Potpisi* u kanjonu rijeke Bijele, oko 20-tak minuta udaljenog od sela Mijanovići na području planine Treskavice. Tom prilikom su uočeni i istraženi na visokoj stijeni, koja se nalazi u samoj blizini toka rijeke Bijele, likovni prikazi koji su već na prvi pogled otkrivali drevno porijeklo svoga nastanka. Inače lokalitet Potpisi je u potpunosti nepoznat naučnoj javnosti i izuzev mještana niko do sada nije znao za njegovo postojanje. Lokalitet Potpisi je inače vrlo teško pristupačan i do njega se može doći samo duž jedne uske staze koja se prilično okomito spušta u sam kanjon rijeke.

Likovni prikazi se nalaze duž čitave stijene, od kojih su neki vanredno lijepi, precizni i jasno vidljivi. Nažalost jedan dio površine stijene se ranije odronio i ostaci odronjene površine stijene se nalaze između toka same rijeke i stijene. Može se pretpostaviti da i ovi odronjeni dijelovi površine stijene kriju još neke likovne prikaze, koji sa još uvijek sačuvanim i vidljivim crtežima čine širu likovnu kompoziciju.

Inače u bližoj okolici lokaliteta, ranije su evidentirani još neki arheološki nalazi i to : 1. Gradina Mijanovići (ušće Bijelog potoka, desne pritoke Bijele rijeke)=datiranje prapovijesno razdoblje (bronzano i željezno doba), 2. nešto dalje Gradac Brutusi =datiranje prapovijesno razdoblje (bronzano i željezno doba), 3. Gromile Ostojići, prapovijesni (željezno ili bronzano doba) tumuli. 4. Nekropole srednjovjekovnih stećaka u Kumjenovac u Dujmovićima, Zlatarić u Ledićima (u Osredci u Ledićima je evidentiran i kamenolom za stećke) i Kapova selišta (Borija) u Ledićima. Pored evidentiranog, stručni tim je od mještana saznao o postojanju «gromila» u blizini Mijanovića i gdje su, na osnovi pričanja mještana, nalaženi i ostaci keramike. Između lokaliteta Potpisi i sela Mijanovići nalazi se jedna pravilno zaokružena ravnina koja je kod mještana poznata pod nazivom Kula. Toponim sugerira postojanje možda određenog «stražarskog» mjesta na dotičnom mjestu preko kojeg se pruža put iz sela Mijanovići do toka rijeke. Sve izneseno jasno govori o arheološkom značenju šireg područja sela Mijanovići koje je do sada ostalo potpuno neistraženo. Općenito gledajući ovo bjelašničko-treskavičko područje, posebno ono koje se naslanja na tok rijeke Bijele je vrlo slabo istraženo.

Likovni prikazi koji se pružaju duž čitave donje strane stijene su šematizirani, apstraktni i geometrijskih oblika i izrađeni su tehnikom urezivanja i ukucavanja. Tako je vidljiv oblik kukastog krsta, simbola koji se veže za kult sunca i koji je bio vrlo prisutan u ranijim kulturama. Jedan dio crteža ima oblik kvadrata, pravougaonika u kojima se nalaze prikazi u obliku Andrijinog krsta i ukucane tačke. Inače ukucane tačke se ne nalaze samo uklopljene u pojedine geometrijske oblike, nego se nalaze i van njih (Tabla I, slike 1a i 1b. Tabla II, slike 1 i 2). Pored navedenih na stijenama se nalaze još neki zanimljivi crteži. Posebno je zanimljiv šematizirani prikaz čovjeka sa lukom i strijelom, koji možda predstavlja lovca ili ratnika (Tabla III, slika 1).

Za sada se ne moglo odrediti precizno datiranje nastanka ovih crteža, razlozi nastanka, njihova svrha postojanja, niti njihovi tvorci. Jedino je sigurno da oni nisu mlađi od srednjeg vijeka. Ipak bi se na osnovi

nekih njihovih tipoloških oblika možda moglo pretpostaviti da su i znatno ranijeg vremena nastanka. Stil crteža možda pripada Zapadnobalkanskom geometrijskom stilu(od cc XIII. st. p. n. e, pa sve do cc VIII. st. p. n. e.). Inače u okviru kompleksa stijena na lokalitetu Potpisi nalazi se i jedan manji usječak-pripečak u koji stručni tim, zbog ograničenosti vremena i sredstava istraživanja, nije ulazio (Tabla III, slika 2). Nije nemoguće pretpostaviti da je i pripečak imao određenu funkciju u sistemu likovne kompozicije na stijenama Potpisi, možda je riječ o nekom kultnom sadržaju. Ako su crteži nastali u periodu dominiranja Zapadnobalkanskog geometrijskog stila onda bi se njihovi tvorci mogli povezati sa nosiocima Glasinačke kulture ili Srednjobosanske kulturne grupe. Možda bi sudeći po nekim indicijama (oblik i stil šematizma, apstrakcija, načina urezivanja i ukucavanja, tipova prikazanih simbola, blizine prapovijesne gradine i navodnih tumula) mogli stvaranje ovih likovnih prikaza datirati ipak u prapovijesno razdoblje, i to upravo vezano za nosioce Glasinačke kulture u periodu prelaza iz brončanog u željezno doba.

Na ove nedoumice bi trebalo da preciznije odgovore daju tek nova temeljitija i svestranija istraživanja koja bi obuhvatila i šire, inače vrlo bogato arheološkim artefaktima, područje planina Bjelašnice i Treskavice.

Prilikom povratka sa područja sela Mijanovići, stručni tim je posjetio široku zaravan poznatu pod nazivom Prečko polje, na kome se nalazi jedna velika i dobro očuvana nekropola stećaka (Tabla IV, slike 1 i 2, evidentirana u Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine). Tom prilikom je stručni tim uočio i više tumula na samoj zaravni.

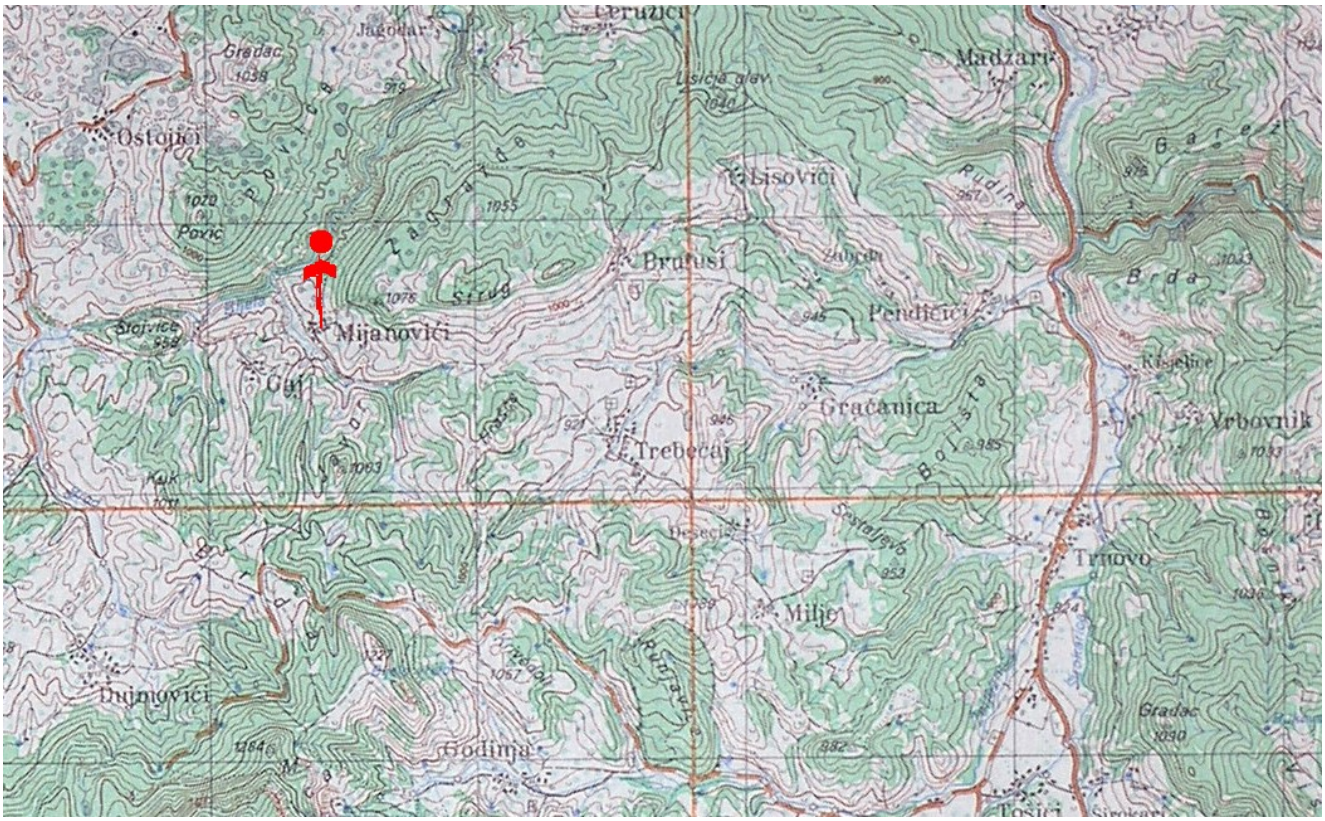

Prilog I. Nalazišta sa bjelašničko – treskavičkog područja registirana u Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine (objavljen 1988. god. izd. Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine), Tom III, regija 15, Mapa 3. regija 15.

Prapovijest i protohistorija :

Naziv	Tip	Br. u ALBiH
Gradina Delijaš, Trnovo	Gradina	15.111
Gradina Šišići, Trnovo	Gradina	15.127
Bašačka Gradina, Bistročaj, Trnovo	Gradina	15.7
Gradac, Brutusi, Trnovo	Gradina	15.103
Gradina, Mijanovići, Trnovo	Gradina	15.119
Gradina, Prečani, Trnovo	Gradina	15.123
Gradina, Umoljani, Trnovo	Gradina	15.128
Gromile, Govedovići, Trnovo	Tumuli	15.164
Gradina, Prečani, Trnovo	Tumuli	15.123
Grkarica, Igman, Trnovo	Tumuli	15.161
Gromile, Ostojići, Trnovo	Tumuli	15.165
Rahovići, Prečani-Rahovići, Trnovo	Tumuli	15.336
Ruda Glavica, Trnovo,	paleolitska stanica u pećini	15.352

Antičko razdoblje :

Naziv	Tip	Br. u ALBiH
Trnovo 1, Trnovo	rimska urna, rimski novac, rimska keramika	15.386
Dejčići, Dejčići, Trnovo	pojedinačni rimski nalaz	15.69

Srednji vijek :

Naziv	Tip	Br. u ALBiH
Mača Brdo, Gukavac, Trnovo	Stećci	15.243
Mramorje, Šišići, Trnovo	Stećci	15.285
Groblje, (Vitica), Delijaš, Trnovo	Stećci	15.163
Grebnice, Durakovići, Trnovo	Stećci	15.156
Grebnice, Govedovići, Trnovo	Stećci	15.157
Brezov rat, Zagor, Trnovo	Stećci	15.28
Grčko Groblje 1 (Gaj), Bistročaj, Trnovo	Stećci	15.135
Grčko Groblje 2 (Kamen), Bistročaj, Trnovo	Stećci	15.136
Guvništa, Češina strana, Trnovo	Stećci	15.169
Kadića Groblje, Bašci-Kadići, Trnovo	Stećci	15.187
Ploče, Češina strana, Trnovo	Stećci	15.318
Nišani, Ilovice, Trnovo	stećci	15.297
Močevica, Bašci-Na Javorku, Trnovo	Stećci	15.260
Trnovo 2, Trnovo	Stećci	15.387
Svatine, Pendičići, Trnovo	Stećci	15.370
Uvrat, Trebečaj, Trnovo	Stećci	15.391
Trebečaj, Trebečaj, Trnovo	Stećci	15.384
Četoselje (Svetosavlje), Slavljevići, Trnovo	Stećci	15.61
Kamenjača 1, Trebečaj, Trnovo	Stećci	15.193
Kamenjača 2, Trebečaj, Trnovo	Stećci	15.194
Kaursko Groblje, Trebečaj, Trnovo	Stećci	15.205
Kapova selišta (Borija), Ledići, Trnovo	Stećci	15.196
Grebnice, Trebečaj, Trnovo	Stećci	15.158
Jezero, Gornji Lukavac, Trnovo	Stećci	15.186

Kumjenovac, Dujmovići, Trnovo	Stećci	15.234
Močioci, Brda, Trnovo	Stećci	15.263
Zlatarić, Ledići, Trnovo	Stećci	15.415
Rakitnica, Rakitnica, Trnovo	Stećci	15.338
Na Hanu, Šabići, Trnovo	Stećci	15.291
Krivnja (Kuhačevina), Gornja Tušila, Trnovo	Stećci	15.229
Crkvice, Milje, Trnovo	Stećci	15.46
Crkvina, Umoljani-Dolovi, Trnovo	Stećci	15.51
Dolovi, Umoljani-Dolovi, Trnovo	Stećci	15.74
Brdo, Donja Tušila-Pervizi, Trnovo	Stećci	15.22
Greblje, Donja Presjenica, Trnovo	Stećci	15.154
Križevac, Donja Presjenica-Filipovići, Trnovo	Stećci	15.230
Krstac, Šabanci, Trnovo	Stećci	15.232
Kobiljača, Donji Grab, Trnovo	Stećci	15.211
Kaursko groblje, Prečani, Trnovo	Stećci	15.203
Bare, Donja Presjenica, Trnovo	Stećci	15.4
Bradići, Ilovice, Trnovo	Stećci	15.20
Dželapska Torina, Donji Grab, Trnovo	Stećci	15.85
Oglavak, Oglavak, Trnovo	Stećci	15.304
Otješevo, Donja Presjenica-Odžak, Trnovo	Stećci	15.310
Prečko polje, Prečani, Trnovo	Stećci	15.330
Crkvice, Milje, Trnovo	Crkva	15.46
Crkvina, Umoljani-Dolovi, Trnovo	Crkva	15.51

Gradac, Trnovo	Utvrđenje	15.109
Gradac, Bogatići, Trnovo	Utvrđenje	15.102
Osredci, Ledići, Trnovo	sred.kamenolom	15.309
Gradina, Prečani, Trnovo	sred.kamenolom	15.123

Tabla I

slika 1a

slika 1b

Tabla II

slika 1

slika 2

Tabla III

slika 1

slika 2

Tabla IV

slika 1

slika 2